

De verwoesting van de kathedraal van Reims

Inhoudsopgave 19 september 1914; De verwoesting van de kathedraal van Reims

BERLIJN, 2 Sept. (W. B.) Een Duitsche overwinning.	1
BERLIJN, 3 Sept. (W. B.) Duitsch legerbericht.	2
3 september 1914 De algemeene toestand.	2
BERLIJN, 4 Sept. (W. B.) (Officieel) Reims bezet.	2
5 september 1914 De algemeene toestand.	3
BERLIJN, 8 Sept. (W. B.) De bezetting van Reims.	3
9 september 1914 Fransch vliegmetaal genomen.	3
PARIJS, 13 Sept. (Reuter.) De terugtocht der Duitschers.	3
PARIJS, 14 September. (Reuter.) De Duitsche terugtocht.	4
PARIJS, 14 Sept. (Reuter.) Officieele Fransche berichten.	4
PARIJS, 15 Sept. (Reuter.) Fransch communiqué.	4
16 september 1914 Engelsch communiqué.	4
16 september 1914 FRANKRIJK.	4
16 september 1914 Monstermortieren.	4
LONDEN, 17 Sept. (Eigen bericht.) De weerstand der Duitschers.	5
PARIJS, 18 Sept. (Reuter.) De slag in Frankrijk.	6
BERLIJN, 18 Sept. (W. B.) Duitsche successen.	6
PARIJS, 19 Sept. (Reuter.) De kathedraal van Reims gebombardeerd.	6
LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) De dagbladen in Frankrijk melden, ...	6
19 september 1914 Het officieele Engelsche relaas over den grooten slag.	6
LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Duitschers in Frankrijk.	7
PARIJS, 20 Sept. (Reuter.) De slag in Frankrijk.	7
LONDEN, 21 Sept. (Eigen bericht.) De kathedraal van Reims gebombardeerd.	7
21 september 1914 DE OORLOG.	7
BERLIJN, 21 Sept. (Corr. Norden.) De slag aan de Aisne.	7
PARIJS, 21 Sept. (Reuter.)	8
LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) De kathedraal van Rheims gebombardeerd.	8
ROME via Londen, 21 Sept. (Reuter.) De verwoestingen te Reims.	8
BERLIJN, 21 Sept. (W. B.) De pers wijst erop, dat de beschadiging	8
22 september 1914 De strijd in Noord-Frankrijk.	8
LONDEN, 22 Sept. (Reuter's spec. dienst) De Duitschers in Frankrijk.	8
LONDEN, 22 Sept. (Reuters bijz. dienst.) Verschillende correspondenten	9
22 september 1914 De stad Reims.	9
BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) Officieel. Duitsch tegen-protest.	10
BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) De schuld voor Reims.	10
23 september 1914 De kathedraal te Reims.	10
BERLIJN, 23 Sept. (W. B.) De strijd om Reims.	10
LONDEN, 23 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) De strijd om Reims.	10
LONDEN, 23 Sept. (Eigen Bericht.) De "Daily Mail" verneemt uit Reims, ...	11
24 september 1914 De algemeene toestand.	11
25 september 1914 Vijf dagen in de slag-linie. soldatenbrief	12
ROME, 24 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) De Paus over Reims.	13
24 september 1914 De strijd om Reims.	13
24 september 1914 Fransche communiqué's.	13
REIMS, 25 Sept. (Havas.) De beschieting van Reims.	13
25 september 1914 Fransch communiqué.	13
KEULEN, 25 Sept. (W. B.) De beschieting van de kathedraal te Reims.	14
26 september De algemeene toestand.	14
BERLIJN, 26 Sept. (W. B.) Uit de Duitsche pers.	14
BERLIJN, 26 Sept. (W. B.) De beschieting van Reims.	15
26 september 1914 "Thor's Hamer".	15
BERLIJN, 27 Sept. (W. B.) In een bespreking van het protest	16
30 juni 191? Reims.	16

5 **BERLIJN, 2 Sept. (W. B.) Een Duitsche overwinning.**

De Groote Generale Staf bericht: "De middelste Fransche legergroep, ongeveer tien legercorpsen, werd gisteren tusschen Reims en Verdun door onze troepen teruggeslagen. De vervolging wordt heden voortgezet. Uitvallen van de Franschen uit Verdun werden afgeslagen. De Keizer bevond zich gedurende het gevecht bij het leger van den kroonprins en bleef gedurende den nacht te midden der troepen. General-Quartiermeister von Stein."

10

BERLIJN, 3 Sept. (W. B.) Duitsch legerbericht.

15 De Generale Staf deelt mede: Bij de inneming van het hoog in de rotsen gelegen
sperfort Givet hebben, evenals bij Namen, de door Oostenrijk gezonden zware
motorbatterijen door hare vlugheid en trefzekerheid haar bruikbaarheid betoond en ons
goede diensten bewezen. De sperforten Hirson, Ayvelles, Condé, La Fère, Laon zijn
20 zonder strijd genomen. Nu zijn alle sperforten van Noord-Frankrijk, met uitzondering
van Maubeuge, in onze handen. De aanval op Reims is begonnen. De cavalerie van het
leger van generaal Kluck maakt verkenningstochten tot Parijs, is de Aisne-linie
overgetrokken en zet haar opmarsch voort in de richting van de Marne. Eenige
25 afdeelingen van de voorhoede hebben ze reeds bereikt. De vijand trekt terug voor de
legers van de generaals Kluck, Bülow, Hausen, den hertog van Wurtemberg en achter de
Marne voor het leger van den Duitschen kroonprins bij Verdun. De tegenstand biedende
legermacht werd in zuidelijke richting teruggeslagen. De legers van den kroonprins
van Beieren en generaal von Heeringen hebben steeds nog een sterken vijand in
30 versterkte positie in Fransch-Lotharingen voor zich. In Boven-Elzas bewegen zich
Duitsche en Fransche afdeelingen onder wederzijdsche gevechten. In het Oosten plukken
de troepen van generaal v. Hindenberg nog steeds de vruchten der overwinning. Het
aantal gevangenen neemt met den dag toe en is reeds geklommen tot 90,000. Hoeveel
stuks geschut en andere zegeteekenen zich nog in bosschen en moerassen bevinden, valt
niet uit te maken. Naar het schijnt, zijn drie Russische commandeerende generaals
gevangen genomen en is de Russische bevelhebber volgens Russische berichten,
35 gesneuveld. General-Quartiermeister v. Stein.

3 september 1914 **De algemeene toestand.**

De Fransche regeering besloot den zetel der regeering naar Bordeaux over te brengen.
Dit besluit toont het best hoe de toestand op het westelijk front moet worden
opgevat. Steeds scherper teekent zich de taktiek der Duitsche legerbevelhebbers af.
40 De groote troepenmassa's, die uit het noorden van Frankrijk oprukken, voltooiën met
bijna wiskunstige zekerheid de omtrekkende beweging, die leiden moet tot het
afsnijden van den terugtochtsweg der Fransche legermacht, die in de fortelinie
tusschen Verdun-Toul is opgesteld. Reeds nadert het leger van den kroonprins, dat na
den slag bij Longwy over de Maas getrokken is, uit het noorden om de afsluiting van
45 die zijde mogelijk te maken. Uit het noorden komen nu de legers van den hertog van
Wurtemberg en die van de generaals Von Hausen, Von Bülow en Von Kluck in omtrekkende
beweging om zich tusschen Parijs en de fortelinie van Verdun en Toul te schuiven. De
legers van den kroonprins van Beieren en van generaal Von Heeringen houden aan de
Fransche oostgrens de Fransche legers bezig, om ze te beletten terug te trekken,
50 totdat de omsingeling voltooid zal zijn. Inmiddels maakt de regeering van Frankrijk
aanstalten om niet, als in 1870, te Parijs te worden ingesloten. Het is beter dat de
regeering met de buitenwereld in betrekking blijft, vooral nu Frankrijk geallieerden
heeft, met wie het samen strijdt en met wie het daarom in verbinding moet blijven. De
overbrenging van den zetel der regeering van Parijs naar Bordeaux geeft het bewijs,
55 dat de verantwoordelijke ministers de insluiting van Parijs niet alleen mogelijk,
maar waarschijnlijk achten. Dit blijkt ook uit de hedennacht ontvangen telegrammen
van het westelijk oorlogsterrein. De troepen van den kroonprins hebben, volgens de
Duitsche berichten, de Fransche legercorpsen, die tusschen Rheims en Verdun stonden,
teruggeslagen. Maar tegelijkertijd werd, volgens de Fransche telegrammen, de Fransche
60 linkervleugel, die benoorden St. Quentin stond, teruggedreven, en trokken de Duitsche
troepen op in de richting van La Fère; de vooruitgeschoven cavalerie dier troepen had
zelfs reeds een ontmoeting met Engelschen in de bosschen van Compiègne. Slechts de
middentropen van dien Duitschen rechtervleugel, die oprukten in de richting Laon-
Rethel, hebben een tegenslag ondervonden. In hoeverre die van beteekenis kan zijn
65 voor de oprukkende beweging der Duitsche legers is moeilijk te zeggen; maar het is
niet waarschijnlijk, dat de Franschen van dit voordeel kunnen gebruik maken, als de
Duitsche rechter- en linkervleugel steeds voortrukken, wijl daardoor een Fransche
troepenafdeeling zou kunnen worden afgesneden van haar terugtochtsweg. [...]

70 **BERLIJN, 4 Sept. (W. B.) (Officieel) Reims bezet.**

Groot Hoofdkwartier. Reims is zonder strijd bezet. De oorlogsbuit der legers wordt
slechts langzaam bekend. De troepen kunnen zich bij hun snellen opmarsch daarover
weinig bekommeren. Nog staan kanonnen en voertuigen in het vrije veld. De
etappetroepen moeten ze gaandeweg verzamelen. Tot dusver heeft alleen het leger van
75 generaal Von Bülow nadere opgaven verstrekt. Tot eind Augustus heeft het zes
vaandels, 233 stukken zwaar geschut, 116 stukken veldgeschut, 79 machinegeweren en
116 voertuigen buitgemaakt en 12,934 gevangenen gemaakt. Generaal-kwartiermeister,

Von Stein.

80 5 september 1914 **De algemeene toestand.**

Een heden ontvangen bericht van den Franschen generalen staf geeft een denkbeeld van de positie der Duitsche legers in Frankrijk. Daaruit blijkt, dat de Duitsche rechtervleugel, de legers van von Bülow en von Kluck, gepoogd hebben een omtrekkende beweging te maken, en reeds tot Ferté-sous-Jouarre zijn genaderd. Het leger van 85 generaal von Hausen bezette Rheims, de hertog van Wurtemberg trekt met zijn leger langs het Argonnen-woud. De kroonprins, die klaarblijkelijk bij Verdun op ernstigen tegenstand is gestuit, is wat achter den Duitschen linkervleugel teruggebleven. Het blijkt uit dit telegram verder, dat de Duitsche troepen voorloopig Parijs laten 90 liggen, daar hun doel is de Fransche troepen, die steeds terugtrekken, te omsingelen en tevens de legers, die de vestingen in de lijn Verdun-Toul-Epinal bezet houden, af te snijden van hun terugtochtsweg. Waar de Fransche troepen van het Noorderleger zich bevinden, zegt dit telegram natuurlijk niet. Maar waarschijnlijk zullen deze de versterkte linie bij Chalons hebben bezet. Of zij daarin zullen stand houden, zal de 95 tijd moeten leeren. Het is mogelijk, dat generaal Joffre met zijn voortdurend terugtrekken en ontgaan van een beslissend gevecht een doel heeft, zooals wij gisteren veronderstelden. Maar hij kan toch niet altoos blijven terugtrekken. Daardoor zou hij toch meer blootstellen, dan hij kan winnen. Want niemand minder dan Napoleon heeft herhaaldelijk en dringend gewaarschuwd tegen een voortgezette 100 terugtocht, "die steeds het moreele gehalte van den troep moet verzwakken en steeds meer offers vraagt aan menschen en materieel, dan de bloedigste veldslag". De Fransche troepen en de bezetting van de forten tusschen Verdun, Toul en Epinal loopen bovendien gevaar te worden afgesneden als de Duitsche legers nog meer naar het zuiden kunnen oprukken. Waarschijnlijk zal daarom generaal Joffre, in de stelling van 105 Chalons en gesteund op het Fransche oosterleger en de bezetting dier forten, den grootsten slag aanvaarden. En in dit geval zal het gebied tusschen Rheims, Parijs en die fortenlinie weldra het tooneel worden vaneen der hevigste gevechten, die de menschheid ooit heeft aanschouwd. [...]

BERLIJN, 8 Sept. (W. B.) De bezetting van Reims.

110 Over de bezetting van Reims door Duitsche cavalerie melden de oorlogscorrespondenten in het Groote Hoofdkwartier: Aangezien nog geen zekerheid bestond of de bewering van Fransche burgers, dat de bezetting Reims verlaten had, juist was, besloot ritmeester 115 von Hubrecht om zich met een patrouille te gaan overtuigen of het fort Vitryles door den vijand ontruimd was. Op zijn vraag om vrijwilligers boden zich velen aan; hij koos drie officieren, twee onder-officieren en zeven man. Langs den zes K.M. langen weg door het woud galoppeerde de patrouille naar het fort dat werkelijk verlaten 120 bleek. Daarna werd doorgereden naar Reims, waarvan zij de grens om negen uur 's avonds bereikten. De patrouille trok door de met nieuwsgierigen gevulde straten naar het stadhuis, waar de commandant den burgemeester mededeelde, dat Reims thans Duitsch bezit was en dat hij, burgemeester, als waarborg voor de veiligheid der Duitsche 125 troepen, gevangen werd genomen. Een luitenant werd opgedragen het gebeurde te gaan rapporteeren - de overigen bleven tot vijf uur 's morgens in de stad. 's Middags reden zij aan het hoofd van de brigade von Suckow, die onder het spelen van de muziek de stad binnenrukte. Reims heeft geenerlei letsel bekomen.

125 9 september 1914 **Fransch vliegmetaal genomen.**

Na de inneming van Reims, zoo vertelt de "Köln. Ztg.", begaf zich de commandant van de vliegersafdeeling van het derde Duitsche leger met een auto van Rocroy naar het 130 groote militaire vliegekamp Betheny in de hoop daar materiaal in beslag te kunnen nemen. Daar het kamp ontruimd was, stelde hij een onderzoek in particuliere depots in en ontdekte in de fabriek van Dep?rdussin in een schuur 10 Fransche biplanes en 20 135 monoplanes met gevulde benzine-tanks en bovendien in een andere ruimte 30 tot 40 motoren, benevens verschillende onderdeelen van vliegmachines. Al dit kostbare materiaal werd in beslag genomen.

PARIJS, 13 Sept. (Reuter.) De terugtocht der Duitschers.

(Communiqué, 3 uur 's nam.) 1o. Op onzen linkervleugel zet de vijand zijn 140 terugtrekkende beweging voort. Hij heeft Amiens ontruimd en trekt terug in oostelijke richting. Tusschen Soissons en Reims zijn de Duitschers teruggetrokken naar het noorden van de Vesle en zij hebben geen pogingen gedaan om stand te houden aan de Marne; 2o. In het centrum houdt de vijand, die Révigny en Brabant-le-Roi heeft verloren, zich nog staande in het zuiden van Argonne. Op onzen rechtervleugel wijken de vijandelijke troepen, die aan de Meurthe lagen. Behalve St. Dié en Lunéville

145 hebben wij Raon l'Etape, Baccarat, Réméreville, Nomeny en Pont-à-Mousson weder bezet.
Het Belgische leger is een krachtig offensief begonnen ten zuiden van Lier.

PARIJS, 14 September. (Reuter.) De Duitsche terugtocht.

150 Een communiqué zegt: Aan den linkervleugel moesten de Duitschers de verdedigingslinie
verlaten, die zij hadden in orde gebracht ten N. van de Aisne tusschen Compiègne en
Soissons. Hun detachementen uit Amiens retireerden zich op Peronne en St. Quentin. In
het centrum konden zij zich niet houden in de defensieve positie die zij achter Reims
hadden ingericht. In het woud van Argonne trokken zij zich terug naar het Noorden tot
voorbij het bosch van Belnoue (?) Triaucourt. Op de rechterzijde is de terugtrekkende
155 beweging der Duitschers algemeen van Nancy tot de Vogezen. Gisteren was het Fransche
gebied aan dezen kant geheel ontruimd.

PARIJS, 14 Sept. (Reuter.) Officieele Fransche berichten.

160 (Communiqué van 11 uur.) Op den linkervleugel hebben wij overal met de achterhoede en
zelfs met de hoofdmacht van den vijand aanraking gekregen. Onze troepen zijn weder te
Amiens, dat door de Duitsche troepen was verloten, binnengerukt. De vijand schijnt
weerstand te zullen bieden op een front, begrensd door de Aisne. In het centrum
eveneens op de hoogten ten noordwesten en ten noorden van Reims. Tusschen Argonne en
de Maas trekt hij nog steeds terug. Op den rechternleugel is het ons gelukt het fort
Troyon, dat in de laatste dagen herhaaldelijk hevig werd aangevallen, te bevrijden.
165 In Lotharingen blijven onze vervolgende troepen, evenals overal elders, in contact
met de Duitschers.

PARIJS, 15 Sept. (Reuter.) Fransch communiqué.

170 (Communiqué van elf uur 's avonds.) Op onzen linkervleugel zijn onze legers in nauw
contact met den vijand over het geheele front, begrensd door de hoogten benoorden de
Aisne, het westen en het noorden van Reims. In het centrum duurt onze opmarsch
tusschen Argonne en de Maas voort. Absoluut onjuist is wat Wolff-bureau herhaaldelijk
heeft medegedeeld, namelijk dat het leger van den Kroonprins de vesting Verdun
belegert en bombardeert. Op deze stad is nooit een aanval gedaan; alleen het fort
175 Troyon, dat niet behoort tot de stelling van Verdun maar tot die van de hoogten van
de Maas, werd herhaaldelijk gebombardeerd. Men weet dat deze hevige aanvallen geen
succes hadden en dat het fort sinds gisteren vrij is. Van onzen rechternleugel valt
niets mede te deelen.

180 16 september 1914 **Engelsch communiqué.**

De Engelsche Legatie deelt de volgende telegrammen mede van den Minister van
Buitenlandsche Zaken, Sir Edward Grey: Het volgende werd heden bekend gemaakt door
het Britsch Ministerie van Oorlog. De vijand houdt nog steeds sterke stellingen bezet
ten Noorden van de Aisne en het gevecht wordt over de geheele linie voortgezet. Het
185 leger van den Kroonprins is verder teruggedreven en staat thans op de linie Varennes-
Consenvoye-Ornes. De troepen der bondgenooten hebben Rheims bezet. 600 Gevangenen en
12 kanonnen werden gisteren door het legerkorps aan den Britschen rechternleugel
buitgemaakt. De regen verhoogt de moeilijkheden van den aftocht der Duitschers.

190 16 september 1914 **FRANKRIJK.**

De Fransche legatie te 's-Gravenhage verstrekt 15 September de volgende
mededeelingen: De verbonden legers hebben gisteren hun vooruitrukkende beweging over
het geheele front hervat. 1o. Op onzen linkervleugel trekken de Duitsche
195 strijdmachten terug van Amiens op Peronne en St. Quentin. De Fransche cavalerie heeft
Mont-Didier en Raye bezet. 2o. Ten oosten van Reims hadden de vijandelijke troepen
gisteren een verdedigende stelling ingenomen op de linie der oude forten van Bremont,
Witry, Nogent-l'Abbesse. Maar van heden af is het hoofdkwartier van een der Fransche
legers gevestigd in de stad Reims zelf. 3o. In de Argonne hebben de Duitschers den
aanval op het fort Troyon op de Maas opgegeven; zij waren gisteren teruggetrokken ten
200 Noorden van de linie Triaucourt-Issoncours. 4o. Lotharingen was gisterenavond
volkomen ontruimd. De vijand trok terug naar Château-Salin, Dieuze en Saarburg.

16 september 1914 **Monstermortieren.**

205 Bij de bespreking van den "gebruskeerden aanval op Luik" enz., in het blad van 28 en
29 Augustus l.l., kwam aan het slot ook de vreeselijke uitwerking ter sprake van de
in de werkplaatsen van Krupp vervaardigde mortieren van 42 c.M., welke bestaan
verborgen was gebleven, in weerwil van hun geweldige grootte en van het helsch
spectakel dat ze bij het afvuren maken, ook vanwege het sterk geruisch bij het
doorklieven der lucht door het projectiel, dat niet minder dan 8? centenaars weegt.

210 Het is gelukt daarvan photo's te maken. Men bemerkt daarop dit projectiel eerst door
 lichtend gas omhuld, dat op de volgende photo's wordt waargenomen als een geleidelijk
 in omvang toenemende lichtende wolk van kogelvormige gedaante met een donker
 215 grondvlak. Deze, het projectiel, als een ring omgevende wolk, wordt steeds groter;
 het gevaarte treedt daaruit eindelijk tevoorschijn. Men ziet dan het schouwspel van
 vooruitsnellende gassen, die het projectiel tracht in te halen. Onder de grootste
 elevatie kan het een doel treffen op twee geographische mijlen – d. w. z. 2 u. en 40
 220 min. gaans van den afzender gelegen. Het heeft er iets van, alsof een eerste poging
 wordt aangewend om de door Jules Vernes gedachte reis naar de maan in het rijk der
 werkelijkheid te voeren. De zekerheid, waarmede die Brummer – aldus worden deze
 reuzen-mortieren door den volksmond aangeduid – treffen is van dien aard, dat slechts
 225 drie van deze raakschoten voldoende zijn geweest om een der grootste Luiksche forten,
 dat van Loncin, op een wijze uit zijn verband te rukken, als een hevige aardbeving
 nauwelijks zou hebben kunnen doen. Nieuwe photo's, door den Tag van 8 September
 gepubliceerd, toonen aan, hoe beton-gewelven, van eenige meters dikte, en zware
 230 koepels uit de pantser-torens geheel zijn verpletterd en uit elkaar gerukt en van dit
 alles, met de opgeruimde draadversperringen, een schrikwekkenden puinhoop gemaakt.
 Wel een triomf van het menschelijk genie, maar is het niet alsof het door een demon
 tot zulke ontstellende hoogte is opgevoerd?
 Tezelfder tijd dat in Krupp's werkplaatsen deze demonische arbeid werd verricht,
 235 hield zijn concurrent te Skoda in Oostenrijk-Hongarije zich eveneens met de
 vervaardiging van een mortier bezig, welke, zij het dan ook van kleiner kaliber (30.5
 c.M.), toch veel groter is dan de grootste, die tot dusver van dat worpschut in
 gebruik was, 21 c.M. Die mortier van 30.5 c.M. was eveneens vóór den oorlog gereed
 gekomen en enkele exemplaren konden dus in het belegeringspark worden opgenomen. Moet
 240 de 42 c.M. volgens ooggetuigen (wij hebben den oud-Minister Regout hooren noemen) met
 een 30-tal paarden worden voortbewogen, met den 30 c.M. gaat dit vlotter doordien
 daarvoor mechanische (auto-) kracht wordt gebezigd. De laatste mortier kan bovendien
 zoodanig uit elkaar worden genomen, dat transport zelfs op moeilijke wegen mogelijk
 245 blijft. Bovendien is weinig tijd gemoeid met het in elkaar zetten en gereed maken der
 bedding (plaats van opstelling). Zonder groot tijdverlies kan dus aan dezen mortier
 zoo hij op een bepaald punt aan zijne vreeselijke Schuldigheid heeft voldaan, een
 nieuwe bestemming worden gegeven. De genomen proeven, ook met dezen mortier, hebben
 aan 't licht gesteld hoe uitnemend het vindingrijke mechanisme werkt en met welk een
 250 mathematische juistheid het schot kan worden afgegeven. Omtrent de detonatie wordt
 gemeld dat, hoe zenuwschokkend ook de doffe slag is, daardoor geen gevaar voor het
 gehoor der bedieningsmanschappen ontstaat. De vluchtbaan van het projectiel is
 gemakkelijk met een binocle te volgen. Vermoedelijk zijn enkele van deze 30 c.M.
 mortieren te Keulen aangekomen tegelijk met het daarheen, op verzoek van den
 255 bondgenoot, gezonden regiment artillerie-te-voet, kort na mobilisatie der
 Oostenrijksch-Hongaarsche strijdkrachten. Ze hebben eerst te Namen en later ook in
 Frankrijk dienst gedaan (bij Longwey, Maubeuge enz.). Als schakel tusschen de Maas-
 en de Sambre-linie was de stelling van Namen voor de geallieerden van het hoogste
 gewicht. Er is voldoende tijd geweest om haar te versterken.
 Een geheele Belgische divisie was voor de verdediging der intervalles aanwezig. Toch
 260 viel die stelling in ettelijke dagen; door dien val werd het geheele offensieve
 operatie-plan der geallieerden in de war gestuurd. Rijssel werd zelfs zonder slag of
 stoot door de Duitschers bezet. Evenzoo ging het de om Reims-Laon en La Fère gelegen
 forten van nieuwe constructie, vormende de tweede verdedigings-lijn der Franschen in
 't noorden. Wèl overweldigend is de indruk geweest, teweeggebracht door de uitwerking
 van het zware geschut, waarvan zich Duitschland en zijn bondgenoot hadden weten te
 265 voorzien. Hoe geheel anders zou de positie zijn der Russen in Oost-Pruisen, zoo zij
 tegenover Königsberg, later wellicht tegenover Thorn dergelijk geschut konden
 aanwenden. Ongetwijfeld is daarvoor, gedurende het verdere verloop van den pas
 begonnen krijg, nog een groote toekomst weggelegd. Begrijpelijk is het, dat het
 270 Duitse krijgsbestuur er op gesteld is geweest, door photographische publicatie,
 reeds dadelijk wereldkundig te maken, welke uitwerking wordt verkregen door
 gebruikmaking van de hierbesproken monster-mortieren. Allicht wordt daardoor van
 verderen weerstand, zelfs in op modernen voet aangelegde versterkingen afgezien. Dat
 met deze publicaties en daaraan gepaarde mededeelingen het bewuste doel is bereikt,
 leert het gebeurde met Namen en de verschanste legerplaatsen in Noord-Frankrijk.

LONDEN, 17 Sept. (Eigen bericht.) De weerstand der Duitschers.

275 De "Times" meldt uit Bordeaux, dat het nu duidelijk is, dat de Duitschers besloten
 stand te houden op een front, zich uitstrekkend van de streek om Noyon (noordelijk
 van Compiègne) over de hoogten noorderlijk van Vic aan de Aisne, noordelijk en

westelijk langs Reims tot Ville sur Tourbe en verder oostelijk. De kroonprins heeft Varennes ontruimd, zijn legermacht strekt zich nu uit tot Forges. Vreeselijke verhalen bereiken Parijs. Reeksen doden en gewonden liggen op de slagvelden langs de Marne. De spoorwegen langs Parijs zijn overvol met zwaar beladen ambulance-treinen. 280 Op een plaats hadden de Duitschers een barrière van zes voet hoog van lijken opgericht, waarachter zij de Fransche charges weerstonden. De versperring werd na een moedigen strijd door de Turco's genomen. Zevenduizend lijken wijzen de plaats van het gevecht aan.

285 **PARIJS, 18 Sept. (Reuter.) De slag in Frankrijk.**

De slag duurde den 17den voort over het geheele front van de Oise tot het landschap Woëvre zonder belangrijke veranderingen op eenig punt. De Duitschers beproefden driemaal de Engelschen terug te dringen, doch hun pogingen daartoe mislukten. Wij 290 avanceerden op zekere punten in de richting van de hoogten ten noorden van de Aisne en sloegen hevige nachtelijke tegenaanvallen tusschen Craonne en Reims terug, en keerden evenzoo een aanval op Reims. Tusschen Reims en het Argonnewoud legden de Duitschers belangrijke versterkingswerken aan en namen zij een volstrekt defensieve houding aan. In Lotharingen en de Vogezen nemen zij eveneens verdedigingsposities in, 295 in de nabijheid van de grens. De situatie bleef onveranderd ter hoogte van het landschap Woëvre en het Argonnewoud.

BERLIJN, 18 Sept. (W. B.) Duitsche successen.

Officieel wordt hedenmorgen uit het groote hoofdkwartier gemeld, ter aanvulling van het bericht van gisteravond: Het Fransche dertiende en vierde legercorps en velen van 300 een andere divisie zijn gisteren ten zuiden van Noyon beslissend verslagen. Zij verloren vele batterijen. Vijandelijke aanvallen tegen verschillende gedeelten van het front zijn op bloedige wijze afgeslagen, eveneens is een beweging der Fransche Alpenjagers in de Vogezen langs het dal van de Bruche teruggeslagen. Bij de bestorming van het kasteel Brimont bij Reims zijn 2500 gevangenen gemaakt. Ook 305 overigens zijn in den open veldslag gevangenen gemaakt en kanonnen vermeersterd, waarvan het aantal niet te overzien is.

PARIJS, 19 Sept. (Reuter.) De kathedraal van Reims gebombardeerd.

(Communiqué van 10 uur 's avonds.) Op den linkervleugel hebben wij ten zuiden van 310 Noyon een vaandel genomen. Ten gevolge van een vrij ernstig treffen op het plateau van Craonne hebben wij een aantal gevangenen gemaakt van het 12e en het 15e legercorps en de Pruisische garde. De Duitschers, die ondanks hun hevige aanvallen geen terrein hebben kunnen winnen voor Reims, hebben den geheelen dag de kathedraal gebombardeerd. Over het geheel is er weinig verandering; in het centrum zijn wij 315 vooruitgegaan op de westelijke helling van de Argonnen. Aan den rechtervleugel geen nieuws. De algemeene toestand blijft gunstig.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) De dagbladen in Frankrijk melden,

dat de slag bij de Aisne een onafgebroken artillerieduel was gedurende de laatste 320 vijf dagen. De bondgenooten wisselden de artillerie-aanvallen met de infanterie-aanvallen af, zij drongen den (vijandelijken) rechtervleugel in de bosschen, waar de vijandelijke batterijen verborgen opgesteld waren. Der Duitschers deden 's nachts tegenaanvallen, die steeds werden afgeslagen. Het hevigst schijnt te worden gevochten om Soissons en Reims. 325

19 september 1914 **Het officieele Engelsche relaas over den grooten slag.**

[...] Zoo wordt verteld, dat te Senlis door een strooper op Duitsche soldaten werd 330 geschoten. De Duitsche commandant nam toen den maire van de stad en vijf andere voorname burgers gevangen en dwong deze te knielen voor graven die reeds waren gereed gemaakt. Verschillende voorraden werden gerequireerd en daarop de zes burgers doodgeschoten. Vervolgens werd Senlis, waar nog meer burgers, ook vrouwen en 335 kinderen, zouden zijn gedood, verwoest. De bijzonderheden hieromtrent zijn door ons reeds meegedeeld. Ook Creil werd volgens dit officieele rapport verwoest, terwijl te Clrepy onder bedreiging met een boete van 100,000 frs. voor elke dag vertraging een aantal levensmiddelen en benodigdheden werden gerequireerd, waarvan een lijstje wordt gegeven. Overigens wordt nog melding gemaakt van een Duitsche proclamatie met voerschriften voor het gedrag der bevolking, die we van uit de berichten omtrent België wel al kennen en dus kunnen laten rusten. Ten slotte maakt het rapport melding 340 van een proclamatie, die op 12 September te Reims werd aangeplakt en waarvan een exemplaar is in het bezit van het Britsche leger, waarin de maire, dr. Langlet, op last van de Duitsche autoriteiten het volgende mededeelt: In geval van eenige

345 militaire actie heden of in de komende dagen in de buurt van Rheims of in de stad
zelf, worden de inwoners gewaarschuwd zich volkomen rustig te houden en niet te pogen
op enigerlei wijze deel te nemen aan het gevecht. Zij moeten niet pogen aanvallen te
doen op alleen zijnde soldaten of afdeelingen van het Duitse leger. De oprichting
van barricaden, het opbreken van het plaveisel ten einde de beweging der troepen te
350 hinderen, in een woord alles wat het Duitse leger kan bemoeilijken is strikt
verboden. Ten einde de veiligheid der troepen te verzekeren en de bevolking van
Rheims rustig te houden, zijn de hieronder genoemde personen als gijzelaars door den
opperbevelhebber van het Duitse leger gevangen genomen. Deze gijzelaars zullen bij
De minste ongeregeldeheid worden opgehangen. Eveneens zal de stad geheel of
gedeeltelijk worden in brand gestoken en de inwoners zullen voor elke overtreding
worden opgehangen. Het aantal genoemde gijzelaars bedroeg 81.

355 **LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Duitschers in Frankrijk.**

Volgens een telegram uit Bordeaux heeft in den ministerraad Viviani zijn collega's
mededeeling gedaan van de benoeming eener commissie, belast met een onderzoek in de
terugveroverde departementen naar den omvang der wreedheden, door de Duitschers
begaan. De regeering besloot zich onmiddellijk langs diplomatieken weg te wenden tot
360 alle mogendheden met een verontwaardigd protest tegen het bombardement en de
vernieling van de kathedraal te Reims.

PARIJS, 20 Sept. (Reuter.) De slag in Frankrijk.

365 Communiqué van 3 uur: Met onzen linkervleugel hebben wij op den rechteroever der Oise
nog geringe vorderingen gemaakt. De Algerijnsche divisie veroverde opnieuw een
vaandel. Alle door de Duitschers gedane pogingen, gesteund door talrijke artillerie,
om ons front te breken tusschen Craonne en Reims, werden verijdeld. Nabij Reims werd
de hoogte Birmont, waarvan wij een gedeelte hadden veroverd, door den vijand
hernomen. In plaats daarvan hebben wij ons kunnen meester maken van de bergmassa van
370 Pompelle. De Duitschers bleven zonder militaire redenen de kathedraal van Reims
beschieten, die in vlammen staat. In het centrum tusschen Reims en Argonne namen wij
het dorp Souain. Hier werden duizend gevangenen gemaakt. Aan de Oostelijke helling
van Argonne werden onze vorderingen bevestigd. Aan den rechtervleugel in Lotharingen
trok de vijand terug tot voorbij onze grenzen. Met name werd ontruimd de strook van
375 Avricourt. In de Vogezen trachtte de tegenstander de offensieve te hernemen in de
nabijheid van St. Dié, doch zonder succes. Wij bezitten nog geen zekere bevestiging
van de overgave der niet verwoeste forten van Maubeuge, maar de Duitse pers blijkt
ingelicht over den val van de stad en deelt zelfs mede, dat haar bevelhebber zou zijn
geïnterneerd te Torgau.

380 **LONDEN, 21 Sept. (Eigen bericht). De kathedraal van Reims gebombardeerd.**

De "Times"-correspondent te Parijs seint, dat volgens een ooggetuige de beschieting
van Reims Vrijdag aanving. De Duitschers hadden een stelling ingenomen op een
hooggelegen terreingedeelte ten noorden van de stad; de Fransche positie bevond zich
385 ten zuiden en ten westen van Reims. Het Duitse geschutvuur richtte een geweldige
verwoesting in het gebouw aan. De zegsman van de "Times" vertoefde Zaterdagochtend
een uur in het kerkgebouw. Door de granaatscherven waren de versieringen en de
gekleurde ramen totaal vernield. Volgens berichten uit Bordeaux zou de kerk in
vlammen zijn opgegaan. De Fransche regeering heeft aan alle mogendheden het volgende
390 protest doen toekomen: Zonder eenige reden van militaire noodzaak, alleen uit het
genoegen om te verwoesten, hebben de Duitse strijdkrachten de kathedraal van Reims
aan een stelselmatige en felle beschieting onderworpen. Op dit oogenblik is vermaarde
basiliek slechts een ruïne. De regeering der republiek acht zich verplicht deze
schandelijke daad van vandalisme aan de algemeene verontwaardiging prijs te geven,
395 een daad die door een heiligdom van onze geschiedenis aan de vlammen te wijden, de
menschheid beroofd van een onvergelykelijk deel van haar artistiek erfdeel.

21 september 1914 DE OORLOG

400 **De Vredesvraag. — De Kathedraal van Reims gebombardeerd. — Engelsche en Fransche
rapporten. — Een mislukte spoorweg-aanslag.**

BERLIJN, 21 Sept. (Corr. Norden.) De slag aan de Aisne.

405 De schijnbare tegenstelling in de 14 dagen geleden berichte ontruiming van Reims door
de Franschen en de bezetting der stad door Duitse troepen met het tegenwoordig
bericht omtrent de beschieting der stad door Duitse troepen wordt van gezaghebbende
zijde aldus verklaard: de stad ligt in een keten, die over een uitgestrektheid van 60
K.M. door forten is omgeven. Toen de Duitse troepen een deel van deze forten hadden

410 bezet, werd de stad door de Franschen ontruimd, daar zij door de Duitschers werd
beschoten. Om diezelfde reden kan de stad echter ook niet door de Duitschers worden
behouden, zoolang zij niet alle forten bezitten. De troepen trokken zich daarom,
nadat zij de stad waren binnengerukt, weder terug.

PARIJS, 21 Sept. (Reuter.)

415 (Communiqué van 3 uur van den linkervleugel op den rechteroever der Oise). Wij zijn
voortgerukt tot de hoogten van Lassigny ten westen van Noyon. Ten Oosten van de Oise
en ten noorden van de Aisne betoonen de Duitschers weder grootere activiteit. Er zijn
hevige gevechten geleverd, waarin zelfs bajonet-charges werden gemaakt, in de buurt
van Craonne. De vijand werd overal met aanzienlijke verliezen teruggeslagen. Rondom
420 Reims heeft de vijand geen enkelen infanterie-aanval gedaan, maar zich beperkt tot
het beschieten van ons front met zwaar geschut. In het centrum, in Champagne en de
westzijde van Argonne namen wij behalve Souain, Mesmil les Hurlus en Lassignes. In
Woëvre houdt de vijand nog steeds stand in de streek van Thiancourt en werd Hasson
Chattel door hem beschoten. Van den rechtervleugel in Lotharingen en de Vogezen valt
geen nieuws te melden. De Duitschers versterken zich aan de zijde van Delme en ten
425 zuiden van Château Salins.

LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) De kathedraal van Rheims gebombardeerd.

430 De Engelsche bladen vinden geen uitdrukking sterk genoeg om uiting te geven aan de
verontwaardiging over de verwoesting van de kathedraal van Rheims, een "misdad"
volgens deze bladen die zelfs die van Leuven overtreft. Zij verklaren dat zulke daden
niet alleen de bondgenooten raken, maar ook alle volken die de christelijke
beschaving niet onder golven der barbaarsheid willen zien ondergaan. Het gebeurde
te Rheims vindt ook bespreking in de Italiaansche pers. De "Giornale d'Italia" zegt
435 dat de Duitschers, door oorlogsofwindig buiten zich zelve, geweld met kracht
verwarren. De Amerikaansche bladen leveren gelijksoortige commentaren.

ROME via Londen, 21 Sept. (Reuter.) De verwoestingen te Reims.

440 Talrijke kunstinstellingen zonden verontwaardigde protesten over de verwoestingen te
Reims aan de Fransche ambassade of rechtstreeks aan de Deutsche autoriteiten.

BERLIJN, 21 Sept. (W. B.) De pers wijst erop, dat de beschadiging

445 van de kathedraal het gevolg is van de verrichtingen der Franschen zelf, die hun
geschut bij het gebouw in stelling brachten en het vuur openden, met het natuurlijk
gevolg, dat zij hierdoor vuur tot zich trokken en de kerk, welke hun tot dekking
diende, in gevaar brachten. Zooals de "Lokal Anz." opmerkt, bleef de stad geheel
450 intact, toen de Deutsche troepen, naar de Marne op weg, er door trokken. Thans hadden
de Franschen er voor kunnen zorgen, dat de stad buiten de vuurlinie bleef. De
beschadiging bepaalt zich trouwens tot minder belangrijke deelen van het gebouw. [De
Duitsche regeering zond bovendien een officieele verklaring, dat van het
455 legercommando bevelen zijn uitgegaan om de kathedraal zooveel mogelijk te sparen,
doch dat de Franschen zelf het artillerievuur op de stad uitlokken, door hun geschut
in de stad en bij de kerk op te stellen, en van daar uit de Deutsche stellingen te
beschieten.]

22 september 1914 De strijd in Noord-Frankrijk.

460 Over de krijgsverrichtingen deelt het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage mede.
De strijd duurt over het geheele front zonder belangrijke wijziging voort. 1o. Op den
rechteroever van de Oise, hebben wij op het eind van den dag de linie Ressons-Sar-
Mahz naar Ribeevure bezet. 2o. Tusschen de Oise en Craonne is de toestand
465 onveranderd. Wij hebben een vaandel veroverd. 3o. Tusschen Craonne en Reims heeft de
vijand ons krachtig aangevallen, doch werd teruggeslagen. De beschieten van Reims
duurt voort; de kathedraal ligt in puin, 4o. In Champagne bezetten, wij Souain en
Melzicourt. 5o. Op onze rechtervleugel geen veranderingen.

LONDEN, 22 Sept. (Reuter's spec. dienst) De Duitschers in Frankrijk.

470 De "Times" verneemt uit Bordeaux, dat de Duitschers Peronne verlieten en terugtrokken
op St. Quentin. Aan de "Daily Tel." wordt uit Boulogne geseind, dat vierhonderd
Duitschers Douai opnieuw bezet hebben. De "Times" verneemt uit Parijs, dat volgens
drie Amerikanen, die Vrijdag te Reims waren, het bombardement blijkbaar het gevolg is
geweest van het feit, dat de Franschen hun artillerie in de stad hadden opgesteld.
Toen de Amerikanen de kathedraal bezochten, lagen vier liefdezusters dood op den
grond; talrijke vrouwen lagen geknield te bidden voor het beeld van Jeanne d'Arc, dat
onbeschadigd was.

475 **LONDEN, 22 Sept. (Reuters bijz. dienst.) Verschillende correspondenten**
zenden uit Reims beschrijvingen van hun ontmoeting op Zondag 1.1. met de tallooze
vluchtelingen uit Reims. Vierduizend personen zijn gevlucht in de wijnkelders. Er is
nauwelijks een straat, waarvan de huizen niet geleden hebben van het artillerievuur.
Een geestelijke van de kathedraal, die toen nog overeind stond, vertelde, dat zich
480 125 Duitse gewonden in het kerkgebouw bevonden, en dat de Roode Kruisvlag erboven
wapperde. Niettemin vielen de granaten voortdurend op de kathedraal. Twee gekwetsten
werden gedood. De Duitsers bombardeerden Reims het eerst op den 4en September, toen
zij in de richting van Parijs trokken. Maar toen spaarden zij het kerkgebouw.

485 22 september 1914 **De stad Reims.**
– De nadere oorlogs-berichten omtrent den grooten slag aan de Marne, met Reims als
middenpunt, hebben gemeld, dat deze stad nu zelf in vlammen staat, – nadat haar
kathedraal reeds in puin ligt. Wat zal er van Reims overblijven? Statig Reims, de
490 hoofdstad van het Marne-departement, is een van de oudste steden van Frankrijk; zij
gold als een der Fransche steden met de beeldrijkste traditie, al was het slechts om
haar geschiedenis. Haar eerste naam luidde Durocortorum, toen werd zij de hoofdplaats
der Remi, en gold tevens als de hoofdstad van het Belgische Gallië. In 360 werd het
christendom er ingevoerd. Clovis werd er gedoopt in 496 na den slag van Zülpich. Bij
het verdrag van Verdun viel in 843 de stad ten deel aan Karel de Kale, om bij West-
495 Frankrijk te worden gevoegd. Daarna maakten de graven van Vermandois zich van de stad
meester. Toen Lodewijk IV de stad in leen opdroeg aan aartsbisschop Artaldus, nam
deze den titel aan van Graaf van Reims. Onder Philips August werd deze
bisschoppelijke titel verhoogd tot dien van hertog. Twee Conciliën werden in de oude
stad gehouden, een in 813 en het volgende in 1049. Daarop volgde in de vijftiende
500 eeuw de belangrijkste rol, welke de stad in de wereldgeschiedenis te vervullen kreeg;
eerst werd Reims door de Engelschen veroverd in 1421, daarna door het Fransche leger
onder Jeanne d'Arc belegerd en weder op de Engelschen heroverd in 1429. Sedert werd
Reims aangewezen als de plaats, waar de Franschen Koningen gekroond moesten worden.
In de latere geschiedenis was Reims de plaats, waar de Fransche legers tegen de
505 Russen onder St. Priest streeden; terwijl in den grooten Fransch-Duitschen oorlog de
koning van Pruisen er den 5en Sept. 1870 zijn hoofdkwartier vestigde, omdat deze
noord Fransche stad als een der belangrijkste vereenigings-punten gold van
spoorwegen.

Aan al die bewogen geschiedenis bewaarde de stad herinneringen. Van de oude ringmuren
510 uit vorige eeuwen vindt men nog overblijfsels aan de zuidzijde der stad; in 1872 werd
de stad echter ontmanteld en werden er twaalf sterke forten rond de stad gebouwd. Aan
den Lodewijk-tijd herinnert het bronzen standbeeld van Lodewijk XV op de Palace
Royale. Aan den tijd der groote Fransche oorlogen herinnert het standbeeld van
maarschalk Drouet; en aan de Maagd van Orleans herinnert haar ruitersstandbeeld aan
515 den voet van de ontzagwekkende kathedraal, die reeds niet meer is. In Reims bewaart
men verder – is het reeds getroffen en vernield door het Duitse belegerings-
geschut? – een kostelijk bouwwerk uit 1049, de kerk van St. Rémy, evenals de
kathedraal beroemd om haar oude kleurvensters, de fraaie marmeren afscheiding van het
koor, met het praalgraf van den heiligen Remigius. Ook het middeleeuwsche stadhuis is
520 een bekend bouwwerk, met sierlijke toren en ruitersstandbeeld van Lodewijk XIII; het
dagteekent uit den aanvang van 1600. Verder gelden er als bouwkundige en
geschiedkundige belangrigheden het aartsbisschoppelijk paleis van omstreeks 1500,
met de groote feestzaal in spitsboogstijl; het paleis van justitie, dat een gebouw is
uit den jongsten tijd; de schouwburg, het Hotel-Dieu, en het Maison des Musiciens.
525 Als oude reliquiën golden er de herinneringen aan den Romeinschen tijd, als de Porte
de Mars, een zandsteen triomfboog, die in den loop der tientallen eeuwen zwart en
brokkelig was geworden gelijk de Porta Nigra van Trier, doch overigens vrij goed
bewaard is gebleven. In het museum van Reims bevinden zich trouwens een groot aantal
belangrijke antiquiteiten, o. m. een Romeinsch mozaiek met een oppervlakte van
530 ongeveer negentig vierkante meter, dat eerst in 1860 werd opgedolven; verder een
cenotaphium van den Romeinschen consul Jovinus.

De roem van Reims in het tegenwoordige vormde natuurlijk wel haar vroolijke
champagne-naam; een vijftigtal van de beroemdste Fransche champagne-merken
domicilieerden hier; buiten de stad in de krijtbergen van Champagne werden de oude
535 katacomben en mergelgroeven, de eindelooze doolhoven, gebruikt om er de
champagneflesschen donker en koel te bewaren. Ik herinner me een bezoek aan een der
eerste champagnefirma's, en de wandeling van uren door die onderaardsche kelders,
waarbij de technische geleider uitvoerig vertelde, hoe de champagne-verzorging
eischt, dat elke champagneflesch een rust van drie jaar noodig heeft, eer de wijn

540 zijn kwade eigenschappen kwijt is; daartoe moet elke flesch geregeld verlegd worden
om de gistingproducten vrij te maken. Met den jongen aristo-millionair, die eigenaar
was van de voornaamste Reimsche champagne-firma, dronk ik dan een glas van dien
bleeken, parelenden drank, door den ondergrondschen meesterknecht met oneindige
545 voorzorgen gulpend gegoten in onze kristallen roemers. En wij dronken, in champagne-
stemming, op den eeuwigen bloei van Champagne en van Reims! Nu staat, na de
verwoesting van haar grootste glorie, de kathedraal de stad zelve reeds in vlammen..

BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) Officieel. Duitsch tegen-protest.

550 De Fransche regeering ontzag zich helaas niet de feiten te verdraaien toen zij
beweerde dat de Duitsche troepen zonder militaire noodzakelijkheid de kathedraal te
Reims tot schietschijf van een stelselmatig bombardement maakten. Reims is een
vesting, die door de Franschen nog in de laatste dagen met alle ten dienste staande
middelen is verbeterd en tot verdediging van hun tegenwoordige stelling wordt
555 gebruikt. Bij den aanval op deze stelling werd het bombardement van Reims helaas
noodzakelijk. Bevelen waren gegeven om de beroemde kathedraal hierbij te sparen.
Wanneer het desniettegenstaande waar blijken zou, dat bij den door den strijd in de
stad uitgebroken brand ook de kathedraal heeft geleden, wat wij op het oogenblik niet
in staat zijn vast te stellen, zou dat niemand meer betreuren dan wij. Schuld hebben
560 alleen de Franschen, die Reims tot een vesting, een steunpunt hunner
verdedigingslinie gemaakt hebben. Wij moeten met nadruk protesteeren tegen de
bewering dat de Duitsche troepen uit vernielzucht, zonder de meest dringende
noodzaak, gedenkteeken der architectuurgeschiedenis vernietigen.

BERLIJN, 22 Sept. (W. B.) De schuld voor Reims.

565 Officieel uit het groot hoofdkwartier. De Fransche regeering beweerde dat de
beschietsing der kathedraal van Reims geen militaire noodzakelijkheid zou zijn
geweest. Daartegenover zij het volgende opgemerkt. Nadat de Franschen de stad Reims
door sterke verschansingen tot het hoofdstandpunt, van hun verdediging hadden
gemaakt, dwongen zij zelfs ons tot den aanval op de stad met alle middelen. De
570 kathedraal zou op last van het Duitsche legercommando gespaard worden, zoolang de
vijand haar niet tot zijn voordeel gebruikte. Van 20 September af werd op de
kathedraal de witte vlag geheschen en door ons geëerbiedigd. Niettemin konden wij op
den toren een observatiepost waarnemen, die de goede uitwerking der vijandelijke
artillerie tegen onze aanvallende infanterie verklaarde. Het was noodig dezen post te
575 verwijderen. Dit geschiedde door schrapnelvuur uit de veldartillerie. Het vuren door
de zware artillerie werd ook thans nog niet toegelaten en het schieten gestaakt toen
de post was verwijderd. Naar wij kunnen waarnemen staan de torens en de buitenbouw
der kathedraal onverwoest. De dakstoel is in vlammen opgegaan. De aanvallende troepen
zijn slechts zoo ver gegaan als zij beslist gaan moesten. De verantwoordelijkheid
580 rust op den vijand, die het eerwaardig bouwwerk onder dekking van de witte vlag
trachtte te misbruiken.

23 september 1914 **De kathedraal te Reims.**

585 Het Duitsche generaal-consulaat te Amsterdam verzoekt ons plaatsing van de volgende:
VERKLARING.

"In strijd met Havas-berichten, dat de Duitsche artillerie met opzet de belangrijkste
gebouwen van Reims heeft vernield, wordt hierdoor officieel verklaard, dat
integendeel het Duitsche opperbevel last gegeven heeft, de kathedraal zooveel
590 mogelijk te sparen. De beschadiging der kathedraal van Reims is veroorzaakt door het
gebruik ervan tot dekking van Fransche batterijen en door den door deze batterijen
uitgelokten artilleriestrijd. De opzettelijke beschietsing is een leugen; men heeft
integendeel zooveel doenlijk gespaard. Het is onwaar dat de kathedraal geheel is
verwoest."

595 **BERLIJN, 23 Sept. (W. B.) De strijd om Reims.**

De opperbevelhebber van de bij Reims strijdende troepen meldde aan het oppercommando
van het leger heden het volgende: "Nader is gebleken, dat op de kathedraal van Reims
ook een schot uit een mortier is gelost. Dit was echter noodig, daar het niet
mogelijk was met het vuur van de veldartillerie den duidelijk zichtbaren
600 vijandelijken waarnemingspost uit de kathedraal te verdrijven."

LONDEN, 23 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) De strijd om Reims.

605 De "Daily Telegr." verneemt uit Parijs van 21 dezer, dat de Duitschers hardnekkig
vasthouden aan de stellingen ten noorden van Reims. Het schijnt, dat men door de
bewegingen hier den rechtervleugel, die geleidelijk van de Oiselinie is

610 teruggedrongen, gelegenheid wil geven naar een nieuwe defensieve stelling terug te
trekken. Als de linkervleugel der bondgenooten sterk genoeg is voor een krachtig
offensief aan de Oise, zullen de Duitschers weldra verplicht zijn de geheele positie
op te geven. Geen der militaire autoriteiten, die ik sprak geloofde dat de Duitschers
615 ooit weer in Frankrijk op groote schaal offensief zullen kunnen optreden. Ik bezocht
gisteren de Fransche slaglinie bij Reims. De Fransche stelling is schitterend
gekozen, de houding der mannen is bewonderenswaardig. Loopgraven zijn langs het
uitgebreide front gegraven. De Franschen schijnen nimmer een groote voorwaartsche
beweging te doen zonder in de achterhoede een sterke defensieve positie in gereedheid
615 te brengen.

LONDEN, 23 Sept. (Eigen Bericht.) De "Daily Mail" verneemt uit Reims,
dat dertien der 130 gewonde Duitschers, die in de kathedraal van Reims verpleegd
620 werden, in de vlammen zijn omgekomen. Het was onmogelijk hen te redden. Vele beelden
in den gevel der kathedraal zijn hoofdeloos.

24 september 1914 **De algemeene toestand.**
De positie, die het Deutsche leger in Frankrijk inneemt, wordt door den Engelschen
schrijver Hilaire Belloc in "Land and Water" geschetst als een der beste defensieve
625 stellingen in West-Europa, Hij zegt daarvan: De stelling der Deutsche troepen aan de
Aisne en de Suippe is van nature verdeeld in twee geheel verschillende deelen. Het
Westelijk deel loopt van een bosch dat "Bois de l'Aigle" heet en ten noorden van
Compiègne ligt, tot het dorp Craonne, een afstand van 30 à 40 K.M. Dit gedeelte van
de Deutsche stellingen loopt overal evenwijdig aan de rivier de Aisne, en volgt de
630 hoogten ten noorden van die rivier. Die hoogtelijn is nergens meer dan vijf K. M. van
de rivier en nergens minder dan drie. Zij is grootendeels doorsneden door ravijnen,
want in het noordelijk van de Aisne gelegen gebied loopen vele kleine rivieren, door
diepe dalen, met steile wanden. Deze ravijnen zijn van groot belang voor de
verdediging. Het tweede, of oostelijk gelegen deel der verdedigende stelling snijdt
635 de rivier de Aisne ten zuiden van Neuchatel, loopt dan langs een laag, vlak
heuvelland, uitstekend geschikt voor de plaatsing van artillerie, en evenwijdig met
de rivier de Suippe. Dit gedeelte loopt, evenals de Suippe in een grooten boog ten
noordwesten en ten noorden van de stad Reims. Die stelling is met groote zorg
gekozen. Het is geen toevallige stelling, die op een haastigen terugtocht is bezet,
640 het, is een lijn, waarop de Deutsche legerbevelhebbers vooraf besloten waren terug te
trekken, omdat het de meest geschikte verdedigingslijn is, tusschen Parijs en de
Maas. Het blijkt, dat de geheele stelling reeds geruimen tijd vooraf was bestudeerd,
en dat de keus vooral voor de verdediging een uitstekende is. Want de geheele vorm
der stelling maakt den aanval uiterst bezwaarlijk. Het oostelijk gedeelte, vooral dat
645 van Craonne naar de Argonnen, loopt in een zachten boog door de vlakte van Champagne,
en vormt naar het zuiden als het ware een natuurlijk glacis. Het terrein ten zuiden
van de rivier de Suippe kan overal door de artillerie, aan de overzijde op de hoogten
geplaatst, onder vuur worden gehouden.
Het is te begrijpen, dat aanvallen in front, op die krachtige en met groote zorg
650 ingerichte stelling, die door het aanbrengen van loopgraven met houten
ammunitiemagazijnen, en zelfs van bomvrije rustplaatsen en logies nog meer voor de
verdediging geschikt is gemaakt – niet gemakkelijk zijn. Zulk een aanval, zegt de
"Times", zou te veel menschen kosten, en het is daarom, dat gepoogd is, door een
655 flankaanval de Deutsche positie om te trekken. Vandaar den aanval op den uitersten
rechtervleugel der Deutsche troepen bij St. Quentin. Het was te voorzien, dat die
troepen de sterke positie bij St. Quentin zouden bezetten. Die aanval is opgedragen
aan een nog niet in den strijd geweest zijnde troepenmacht, die waarschijnlijk van
Amiens is gekomen, en is samengesteld uit een Fransch korps, versterkt door
660 strategische reserves en andere troepen uit het Zuiden en Oosten van Frankrijk. Op
den linkervleugel van dit korps is een groote cavaleriemacht, die hier alleen de taak
heeft de flanken van de opereerende troepen te dekken, maar tevens de wegen naar
België te bewaken en afdeelingen af te zenden om de spoorwagon in den rug der
665 Deutsche positie af te snijden. Hoe groot dit corps is en hoever noordwaarts het zich
kan uitstrekken is niet bekend. Het schijnt, dat het in het Noorden komt tot Le
Cateau (Le Catelet). Dat die flankaanval voor de Duitschers onverwacht komt, is niet
aan te nemen. Zij konden zich door hunne vliegers en cavalerie-verkenners natuurlijk
van de bewegingen der vijandelijke macht op den rechtervleugel op de hoogte houden,
en maatregelen nemen om zich daartegen te wapenen. De geheele toestand, op den
670 Duitschen rechtervleugel, is sinds acht of tien dagen onveranderd, en doet in elk
opricht denken aan een positiegevecht, zooals het in den Oost-Aziatischen oorlog
herhaaldelijk is voorgekomen.

Het schijnt wel dat de Deutsche legermacht met groote kracht opereert op den linkervleugel, tusschen Verdun en de zuidelijk van die plaats gelegen sperforten. Verdun is een groote en sterke vesting aan beide zijden van de Maas en het
675 Maaskanaal, ongeveer 55 K.M. van Metz. De vestingwerken van Verdun zijn in de laatste jaren zeer versterkt; de stad heeft een dubbelen fortengordel, zoodat bij den aanval verschillende verdedigingswerken na elkaar moeten vallen. De omvang der buitenste vestingwerken bedraagt 50 K.M. De vesting bevat 17 groote forten, 21
680 tusschenbatterijen en meer dan 50 permanente batterijen. De tusschenwerken zijn reeds in vreedestijd geheel aangelegd. Naar het zuiden liggen de sperforten aan de Maas tot Toul. De werken liggen bijna allen op den rechteroever van de rivier, op een hoogplateau, de Côte Lorraine, met een tamelijk steile helling naar de vlakke van Lotharingen, zoodat deze rand het geheele gebied ten oosten ervan beheerscht. De forten liggen iets achteruit, de rand zelf was met veldversterkingen voorzien, die
685 door het 8e Fransche legerkorps werden verdedigd. Die rand is sedert enigen tijd in Deutsche handen, de verdedigers zijn teruggedreven. De aanvallen op de sperforten kunnen nu door de artillerie worden ondernomen. Ook ten noorden van Toul zijn de Deutsche troepen opgerukt, zoodat de aanval aan die zijde over de geheele linie Verdun-Toul plaats heeft. Het doel van dezen opmarsch, die echter door de belegering der sperforten nog wel wat zal worden opgehouden, is noodig om den in Lotharingen zich bevindenden troepen en gelegenheid te geven, naar Frankrijk op te rukken en de in Frankrijk aanwezige strijdmacht een nieuwe verbinding met Duitschland te openen. In het oosten is de Russische legermacht de San tusschen Przemysl en Jaroslaw overgetrokken. De troepen van de generaals Roeszky en Broessilof naderen met snelle
695 marschen en vervolgen de nog steeds terugtrekkende Oostenrijkers. Zooals wij reeds eenige dagen geleden meldden hebben de Oostenrijkers Jaroslaw verlaten, de vesting stond in brand; de Russische troepen [pen] uit Ljublin zijn de Weichsel overgetrokken en hebben de Oostenrijksche achterhoede afgesneden van Baranof en Raneszowosk. De achterhoede, die op Krakau terugtrekt en overal de bruggen achter zich in de lucht laat vliegen, wordt scherp achtervolgd door Russische cavalerie.

25 september 1914 **Vijf dagen in de slag-linie. soldatenbrief**
door een Duitsch soldaat van het 74ste infanterie-regiment, tiende corps, aan zijn vrouw geschreven: Lieve vrouw. Ik heb eenige dagen doorgebracht die met elke
705 verbeelding spotten. Ik had niet gedacht dat een mensch zoo iets kon doorstaan. Geen seconde is voorbijgegaan dat mijn leven niet in gevaar was, en toch heb ik niet het minste letsel bekomen. Het was vreeselijk, het was gruwelijk. Maar ik ben gered voor jou en ons geluk, en ik begin weer moed te krijgen, al ben ik nog zeer onder den indruk. God geve dat ik je weldra mag terugzien en dat den gruwel spoedig voorbij is.
710 Niemand van ons kan iets meer doen, de menschelijke kracht is uitgeput. Ik zal trachten je iets te vertellen: Op 5 September werd bericht dat de vijand een positie innam bij St. Prix (noordoostelijk van Parijs). Het tiende corps dat een buitengewoon snelle marsch verrichtte, viel natuurlijk Zondag aan. Sterke hellingen voerden naar hoogten die door een aanzienlijke macht werden bezet. Met onze zwakke afdeelingen van
715 het 74ste en 41ste regiment bereikten we de kam en kregen hevig artillerievuur, dat ons wegmaaide. Echter we kwamen in St. Prix. Nauwelijks waren we hier of werden begroet met herig geschutvuur en een felle fusillade van de vijandelijke infanterie. Onze kolonel werd zwaar gewond — hij was al de derde die wij hadden. Veertien man werden rondom mij gedood... Op 7, 8 en 9 September waren we voortdurend onder
720 granaat- en kartetsvuur en leden we zware verliezen. Er was in een huis dat herhaaldelijk geraakt werd.
Hoe vaak dacht ik aan jou, lieveling, en wat ik heb geleden in dien vreeselijken slag, kan je je niet voorstellen, deze zware artillerie werd gebruikt voor het beleg van Maubeuge; wij hadden haar dringend noodig, want de vijand had zijn zware kanonnen
725 in stelling en beschoot ons hevig. Vier dagen lang was ik onder artillerievuur; het is als de hel, maar dan nog duizendmaal erger. In den nacht van den 9den werd last gegeven tot den terugtocht, daar het waanzin zou zijn onze stelling met onze weinige mannen te houden en we den volgenden dag een vreeselijke nederlaag konden verwachten. De Eerste en Derde legers konden niet met ons aanvallen, daar wij te veel voorwaarts
730 waren gerukt. Het moreel was geheel en al gebroken. Ondanks ongehoorde offers hadden we niets bereikt. Ik begrijp niet hoe ons leger, na drie groote slagen zeer verzwakt, tegen een stelling werd gezonden, die de vijand sedert drie weken had voorbereid, maar natuurlijk ik weet niets van de bedoeling van onze chefs... Zij zeggen dat niets verloren is. In een woord, wij trokken terug op Cormontreuil en Reims in geforceerde
735 marschen dag en nacht. Wij hooren dat deze legers zich zullen verschansen en rusten en dan opnieuw zich zullen opmaken voor de zegevierende opmarsch naar Parijs. Het was geen nederlaag, maar alleen een strategische terugtocht. Ik heb vertrouwen in onze

740 aanvoerders, dat alles goed zal gaan. Ons eerste bataljon, dat heel dapper heeft
gevochten, is van 1200 man tot 194 man verminderd. Die cijfers spreken voor zich
zelf. (Ongecorrigeerd.)

ROME, 24 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) **De Paus over Reims.**
De bladen deelen mede, dat na lange beraadslaging in het Vaticaan ten slotte de
meening van kardinaal Ferrati de overhand behield, dat een plechtig protest van den
745 Heiligen Stoel in zake Reims eerst kan worden uitgevaardigd, wanneer het Vaticaan in
het bezit is van authentieke rechtstreeksche inlichtingen omtrent hetgeen heeft
plaats gehad. Intusschen wordt beweerd, dat de Paus aan Keizer Wilhelm een telegram
zond waarin hij zijn leedwezen uitspreekt over de aan de kathedraal toegebracht
750 schade en eindigt met de verklaring: "indien gij de tempels van God verwoest, zult
gij den Goddelijken toorn wekken, waarvoor zelfs de machtigste legers hun kracht
verliezen." Ook wordt beweerd, dat de Paus een telegram zond aan den Keizer van
Oostenrijk, waarin hij dezen als katholiek soeverein smeekt "den godsdienst te
beschennen en de kerken te doen eerbiedigen, die heilig moeten zijn voor Oostenrijk
755 zoowel als voor alle landen die het geluk hadden ze te zien verrijzen en te zien
lichten als een toorts gedurende de eeuwen ter eere van de christelijke kunst." Het
Vaticaan weigert zulke beweringen te bevestigen of te ontkennen en zegt, dat als het
oogenblik gekomen is de Heilige Stoel wel op de geëigende wijze zal mededeelen wat
zij deed.

760 24 september 1914 **De strijd om Reims.**
Het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage verzoekt het volgende bekend te maken: "In
de onmogelijkheid verkeerende allen in het, bijzonder te antwoorden, die haar hunne
verontwaardiging hebben kenbaar gemaakt naar aanleiding der daden van vandalisme,
765 door de vijandelijke legers tegen de stad Reims bedreven, verzoekt de Fransche
legatie hen langs dezen weg wel haren diepgevoelden dank te willen aanvaarden. Men
heeft haar aangeraden ten opzichte dier daden een beroep te doen op artikel 27 van
het Aangangsel tot het IVe verdrag van Den Haag van 1907, maar zij doet opmerken, dat
de oorlog, die begon met de schending van het Belgische grondgebied, voortgezet wordt
770 zonder eenige eerbiediging van de meest plechtige overeenkomsten en dat de
vijandelijke legers overigens stelselmatig de verwoesting der meesterwerken van
geschiedenis en kunst voortzetten."

24 september 1914 **Fransche communiqué's.**
Omtrent de krijgsverrichtingen deelt het Fransche gezantschap het volgende mede:
775 "Over het geheele front, van de Oise tot Woeuvre, hebben de Duitschers den 21en een
zekere bedrijvigheid aan den dag gelegd, zonder eenig resultaat van belang te
bereiken. 1e. Op onzen linkervleugel, op den rechteroever van de Oise, heeft de
vijand terrein verloren door de aanvallen van Fransche zijde. Tusschen de Oise en de
780 Aisne is er geen verandering in den toestand gekomen, daar de vijand, zich bepalend
tot een langdurige beschieting, geen ernstigen aanval heeft gedaan. In deze streek
liep ons front over Lassigny, Ribécourt, Bailly, Fontenoy, Posly. 2e. In het centrum
tusschen Reims en Souain, heeft de vijand een aanvallende beweging beproefd, die
afgeslagen is; tusschen Souain en de Argonne zijn wij iets gevorderd; tusschen
785 Argonne en de Maas is de toestand onveranderd in Woeuvre is de vijand krachtig
opgetreden en heeft Gringrey genomen. Anderdeels heeft hij de hoogten van de Maas
aangevallen, zonder er zich te kunnen nestelen. 3e. Op onzen rechtervleugel, in
Lotharingen, hebben de Duitschers opnieuw de grens overschreden en hebben zij Nomeny
en Delme opnieuw bezet. Den 20en en den 21en hebben wij 20
790 approviandeeringsautomobielen buit gemaakt en talrijke gevangenen gemaakt.

REIMS, 25 Sept. (Havas.) **De beschieting van Reims.**
De Duitschers zijn gisteren weder begonnen met de beschieting van Reims.

25 september 1914 **Fransch communiqué.**
795 Het Fransche gezantschap te 's-Gravenhage deelt mede: 1e. Op onzen linkervleugel, op
den rechteroever van de Oise, zijn hevige gevechten geleverd in den loop van den dag
van den 22en. Wij zijn vooruitgekomen in de streek ten noordwesten van Lassigny. Op
den linkeroever van de Oise en ten noorden van dé Aisne is de toestand onveranderd.
2e. Op het centrum, tusschen Reims en de Maas, geen enkele belangrijke wijziging; in
800 Woeuvre ten noordoosten van Verdun en in de richtingen van Naily en van Dampierre,
heeft de vijand ons hevig aangevallen, maar werd hij afgeslagen; in het zuiden van
Woeuvre bezet hij de linie Richepourt, Seicheprey, Lironville. 3e. Op onzen
rechtervleugel, in Lotharingen en in de Vogezen, hebben de Duitschers Nomeny en

Arracourt ontruimd; in De streek van Domevre hebben zij weinig activiteit betoond.

805

KEULEN, 25 Sept. (W. B.) **De beschieting van de kathedraal te Reims.**

Aan de "Köln. Zeitung" wordt uit Berlijn geseind: Het bericht uit Fransche bron, dat de Paus bij keizer Wilhelm of de Duitsche regeering geprotesteerd zou hebben tegen de beschadiging van de kathedraal te Reims is niet juist. Waar is, dat de Paus door den Pruisischen gezant bij den pauselijken stoel over de werkelijke toedracht is ingelicht en dat hij zich over de gegeven verklaring bevredigd heeft verklaard.

810

26 september **De algemeene toestand.**

In den Russisch-Turkschen oorlog van 1877/78 was het, voordat de hulp der Roemeniërs was ingeroepen, om Plewna te veroveren, een tijdlang dagelijks de eenige mededeeling, die uit Rusland tot ons kwam: "Op den Sjipka-pas is alles rustig." Honderd drie en veertig dagen duurde de verdediging van Osman-Pasja in Plewna, een plaatsje dat door de Turken inderhaast was bevestigd en bezet; honderd drie en veertig dagen voordat de Turken genoodzaakt waren zich over te geven. De herinnering daaraan komt in deze dagen weer boven, nu dag in dag uit de berichten met onveranderlijke eentonigheid melden, dat er geen of weinig nieuws te melden valt van het Westelijk oorlogsterrein. De Fransche troepen hebben, zooals wij dezer dagen uiteenzetten, gepoogd een omtrekkende beweging te volvoeren op den Duitschen rechtervleugel, tusschen de Somme en de Oise. Doch de Duitsche bevelvoerders, die dit plan voorzagen, hebben een legerkorps naar hun rechtervleugel gebonden, dat klaarblijkelijk door nog andere troepenafdeelingen wordt gevolgd. Uit Maastricht wordt tenminste gemeld, dat ontzaggelijke troepenmassa's naar Frankrijk worden gevoerd, om aan den slag daar deel te nemen. Op de lijn München-Gladbach-Aken rijden sinds eenige dagen onafgebroken treinen met soldaten en oorlogsmateriaal, die over Luik en Valenciennes naar Frankrijk worden gebracht. Voor die versterking hebben de Franenchen voorloopig den strijd daar moeten opgeven. Voorloopig – want de "Westm. Gazette" "fieldt, dat groote troepenafdeelingen door Amiens trokken, om den Franschen linkervleugel te versterken. Zoo wordt daar de strijd dan voortgezet, die geleidelijk meer op een belegering dan op een slag gaat gelijken. In de ontzettend sterke stellingen, die de Duitsche troepen hebben aangelegd, en waarin zij beschikken over zwaar geschut en krachtig, massale artillerie-afdeelingen, weten zij zich met groote volharding vast te houden. Wij lezen ten minste in de "Westm. Gazette", dat de Duitsche troepen een overmacht aan artillerie hebben, wat het moeilijk maakt hen te het front aan te vallen. Van Fransche zijde wordt slechts gemeld, dat op dien linkervleugel een hevig algemeen treffen heeft plaats gehad tusschen de Fransche troepen en de Duitschers, die zich in Tergnies, bij St. Quentin, hadden opgesteld. Maar over den uitslag van dit gevecht, dat volgens de Duitsche berichten tot geen resultaat heeft geleid, wordt niets verder gemeld. In het centrum van de groote slaglinie duurt de strijd om Reims nog steeds voort. Daar zijn de Franschen doorgedrongen in de richting van Berry en Moron Villiers. De Duitsche berichten zeggen, dat in dit deel eenige kleinere gevechten zijn geleverd. Over den uitslag ervan is niets medegedeeld. Maar, zooals wij reeds zeiden, wordt de groote krachtsinspanning nog steeds aangewend in de buurt der vestinglinie Verdun-Toul. Daar schijnen de Duitsche troepen met alle macht zich een doortocht te willen banen. Zij zijn er, volgens de Fransche berichten, voor uitgerukt in het gebied van Hattonchatel en in de richting van St. Mihiel. En de Duitsche berichten voegen daar aan toe, dat het fort Champ-des-Romains is gevallen, en dat de Beieren er de Duitsche vlag hebben geplant. Daardoor zijn de Duitsche troepen in staat geweest daar de Maas over te trekken, zoodat de eerste verbinding tusschen de legers die op den rechter Maasoever opereerden zijn daardoor in staat aan de legermacht die tusschen de Argonnen en de Maas vecht, de hand te reiken. Tegen dien rivierovergang is dan ook waarschijnlijk de operatie der Fransche troepen uit Nancy en Toul gericht. Tegenover de uit de richting voortrukkende Fransche troepen hebben de Duitschers stelling genomen achter het riviertje de Rupt de Mad, een zijriviertje van de Moezel.

820

825

830

835

840

845

850

855

860

865

BERLIJN, 26 Sept. (W. B.) **Uit de Duitsche pers.**

De "Nordd. Allg. Ztg." schrijft naar aanleiding van hetgeen de "Daily Mail" over de overwinningen van Hindenburg schreef: In de wereldgeschiedenis eenig staande Duitsche overwinningen worden hier door een groot Engelsch blad veranderd (umgelogen) in een

870 schitterende strategische verrichting van den Russischen aanvoerder. De Duitse pers stelt vast dat zelfs volgens berichten van anti-Duitse buitenlandsche bladen de Kathedraal van Reims niet ernstig is beschadigd en besluit daaruit dat Delcassé rechtstreeks onwaarheid sprak toen hij in zijn protest-telegram aan de buitenlandsche regeeringen mededeelde dat de kathedraal slechts een ruïne was.

875 BERLIJN, 26 Sept. (W. B.) **De beschieting van Reims.**
De "Norddeutsche Allg. Ztg." bevat de volgende verklaring van den directeur-generaal der Koninklijke musea te Berlijn, dr. V. Bode: "Ugo Ojetti verklaart in de Turijnsche "Gazette del Popolo" dat de kathedraal van Reims aangestoken zou zijn, uit wraak voor
880 een door mij geopperd, maar mislukt plan, om kunstwerken uit Frankrijk naar Duitschland te brengen. Inderdaad echter werd de kathedraal niet aangestoken, maar door artillerievuur beschadigd. En de bewering, dat ik een lijst van de te rooven kunstwerken had opgesteld is te belachelijk om te gelooven. Eveneens is de gedachte dat de ook door ons diep beklaagde beschieting op andere dan militaire gronden
885 berustte, geheel onjuist."

26 september 1914 **"Thor's Hamer"**.
Hoe ik de kathedraal van Reims van verre het eerst aanschouwde, vertelde ik in het *Handelsblad*, toen ik een paar jaar geleden een zomertocht maakte tusschen de
890 kathedralen van Noord-Frankrijk. De ontzaglijke kerk rees op uit de graanvelden en wijngaarden als een hooge rots, een toevluchtsoord voor de bevolking van het lage land, welks huizen wij eerst later ontdekten. En naderbij gekomen zag ik het luchtige borduurwerk van steen boven de poorten, de lange reeks beelden van Fransche koningen langs den gevel, en de hooge portieken, die elk een museum van beeldhouwkunst zijn.
895 Aandoenlijke schoonheid en bevalligheid gingen gepaard met zoo groote majesteit en bezieling!

Als ik er aan denk, dat dit hooge Godsgebouw uit lang vervlogen eeuwen nu verminkt en uitgebrand is en halfgebroken oprijst tusschen de bouwvallen der stad, welke het beschermde, dan wordt het mij wee om het hart. Hoe en wat er geschied is, weten wij
900 niet juist. Daar de eene partij vergoelijkt en de andere verzwaart, is het moeilijk te vernemen hoeveel er vernield is, maar zooveel schijnt mij uit al de berichten vrij zeker toe, dat de kathedraal van binnen verwoest is en dat haar muren, haar beeldhouwwerk, haar gloeiende vensters, haar hooge torens, verminkt en geschonden zijn. En dit schijnt mij een even ontzettend onheil toe als het doden van vrouwen en
905 kinderen in den oorlog.

Maar menschenlevens zijn toch meer waard dan kunstwerken, heb ik hooren opmerken. Dat hangt af van de kunstwerken en van de levens. Oorlog eischt de opoffering van vele levens. Al die mannen sneuvelen om de eer en toekomst van hun land te dienen. Hun sterven is gewin voor hun vaderland. Maar niemand wint iets door het verbranden van
910 een éénigen boekenschat, door de vernieling van een kathedraal als die van Reims. Zij is een gruwelijk verlies voor de geheele wereld, een verarming van de schoonheid, ja, van het geluk der menschheid!

Reims... maar weet men wel wat Reims is en vooral wat het was? Frankrijk, de moeder, de vruchtbare, edele moeder der gothische bouwkunde, heeft het leven gegeven aan drie
915 kathedralen van volkomen schoonheid, aan Chartres zoo grootsch en waardig met torens als droomen uit de middeneeuwen..., aan Amiens, zoo rein, zoo liefelijk, het schip van welks gebouw oog en hart opheft en zegent, en dat volgens Ruskin aan de zuivere gothiek de edelste uitdrukking geeft, en Reims, subliem door de schoonheid zijner portieken, door zijn schitterende beeldhouwpracht en de scheppende verbeelding van
920 zijn bouwmeesters. Een paar uren lang bewonderde ik de vinding en het werk der rijke phantasie van de meesters in die zeer bewerkte, roemrijk gebeeldhouwde portieken. Ik heb hier niet bij de hand mijn beschrijving van wat ik zag, maar levendig herinner ik mij hoe het mij trof, dat sinds de 14de eeuw dit wonder van aan God gewijde menschenkunst geëerbiedigd was gebleven. Geen hoofdelooze standbeelden, geen gebroken neuzen of vermorzelde armen! Al die beelden van wijdvleugelige seraphims en engelen, al die balustraden vol vreemde dieren uit de voorwereld, eenhoorns en draken, waren allen gaaf en ongeschonden, evenals de vensters, die beneden in het gebouw dof en kleurloos waren, maar die hoog op tusschen de hemelwaarts stijgende gewelven gloeiden van kleur en licht.

930 Wie van het dak om zich zag, omhoog en omlaag, gevoelde wat gothische kunst vermocht en werd diep geroerd door ontzag en aanbidding. Daar, op de plek zelf, waar de nu gebombardeerde kathedraal in heilige schoonheid, ongerept de eeuwen door, verrees, werd Clovis, de eerste Christenkoning van Frankrijk, gedoopt na zijn roemrijke victorie te Soissons. Daar, onder de gewelven van het gewijde gebouw, stond eens
935 Jeanne d'Arc, de maagd van Orleans, met de Oriflamme van Frankrijk in haar hand,

terwijl de koning, dien zij redde, gekroond werd, en het volk, dat door haar visioenen bevrijd werd, God prees en dankte.

Die kathedraal belichaamt Frankrijk's verleden, zijn traditie en de kunst der 16e eeuw! Op zijn Noordelijken gevel zag men eenvoudig en machtig gebeeldhouwd een voorstelling van het Laatste Oordeel, met Christus zegenend over alles en boven alles. En een roosvenster herinner ik mij dat mij nog toegloeit als ik de oogen sluit. Uit het meesterwerk der Middeleeuwen straalde het ons lichtend toe, met levensmoed ons vervullend door zijn groote schoonheid. De schilderijen van Tintoretto en de oude tapijten gaven andere, meer gedempte kleur aan de gewelven, maar wekten een edele stemming door harmonie. En de beroemde klokken van den hoogen kathedraaltoren riepen met diepen, welluidenden, plechtigen klank intusschen de geloovigen naar de kerk hunner vaderen, de kerk gloeiend van godsdienst, geschiedenis en traditie. Dat was Reims! Heinrich Heine heeft eens voorspeld "dat Thor met zijn reuzenhamer ten laatste zou oprijzen om de Gothische kathedraal der Christenheid te vermorzelen." Thor is opgereden! De oorlog heeft zijn hamers gezwaaid. O, kunstenaars van het oude land van Frankrijk, die uw leven wijddet aan uw geloof en uw kunst en die aan de steenen gedachte en gevoel en aan geheel het gebouw een **élan de vie** gaaft, gij, die het licht, goud en karmozijn en blauw deed vallen door hooge vensters, uw kathedraal is geschonden! Thor's hamer heeft vermorzeld, wat gij aanbeddend hadt gesticht.

955 **BERLIJN, 27 Sept. (W. B.) In een bespreking van het protest**

van de *Associazione artistica internazionale* tegen de beschieting van Reims zegt de "Nordd. Allgem. Zeitung": "De leden der Associazione, die ingestemd hebben met dit protest, verliezen geheel en al den waren toestand uit het oog. Architectonische kunstwerken zooveel mogelijk te sparen is een erkend voorschrift voor alle beschaafde staten en wordt bovendien door internationale overeenkomsten aan belegerenden en beschietenden opgelegd. De Duit[er]schers zijn met de grootste omzichtigheid te werk gegaan, zooals speciaal blijkt uit het feit, dat het raadhuis te Leuven te midden van vernielde huizen behouden is gebleven. Een voorwaarde voor dergelijk optreden is echter, dat zulke gebouwen niet tevens voor militaire doeleinden gebruikt worden. Officieel is geconstateerd en de Franschen hebben het niet durven tegenspreken, dat de kathedraal van Reims onder bescherming van de witte vlag gebruikt, of juist gezegd, misbruikt is als waarnemingspost. Niet de Duitschers maar de Franschen hebben dus in strijd met het recht en de beschaving gehandeld en de heeren van de "Associazione" hadden hunne verontwaardiging moeten richten aan het adres der Franschen en wat Leuven en Mechelen betreft aan dat der Belgen. Wij wijzen hun protest af. De "Köln. Ztg." verneemt uit Berlijn: het bericht van Fransche zijde, dat de Paus bij den Keizer zou hebben geprotesteerd tegen de beschieting van Reims en de beschadiging der kathedraal is onjuist. De Pruisische gezant bij den H. Stoel heeft de Paus de juiste toedracht der zaak medegedeeld, en deze heeft zich door de hem gegeven inlichtingen bevredigd verklaard. De Fransche Legatie in Den Haag zendt de volgende mededeeling: Daar de Deutsche regeering ambtelijk tot verschillende regeeringen de verklaring heeft gericht, dat de beschieting van de kathedraal van Rheims slechts geschied was, omdat op de basiliek een waarnemingspost was opgesteld, heeft generaal Joffre tot den minister van oorlog het volgende telegram gericht: "Het 5de leger heeft Rheims tot den 13den September bezet, het is vervangen geworden door het 9de leger. Beiderzijds wordt op de meest categorische wijze verklaard, dat geen enkele waarnemingspost op de kathedraal geplaatst is geweest. Het stelsmatige bombardement is den 19den September begonnen om 3 uur." w. g. Delcassé.

985 30 juni 191? **Reims.**

Men bericht ons: De Italiaansche bladen "Popolo Romano" en "Vita" leveren spottende commentaren op de overdrijving waaraan kunstenaars zich schuldig maken ten opzichte van de "vernieling" der kathedraal te Reims. Kardinaal Lousson, aartsbisschop van Reims bevestigt ten volle het rapport van den Duitschen generalen staf. Daarmede schijnt wel elke verdere aanval van grond ontbloomd. De Paus is door Duitschland volledig ingelicht in dezen zin, dat de houding der Franschen zelve tot de beschadiging aanleiding heeft gegeven en dat de legers van den opperbevelhebber alles gedaan hebben om de kathedraal te sparen.

995